

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

*Савченко В.Ф., д.е.н., професор,
заслужений економіст України*

Кичко І.І., д.е.н., доцент

1.1 Стратегічні орієнтири інвестиційно-інноваційного розвитку в Україні

Фінансове забезпечення інноваційного розвитку, його інвестування, як і сам зазначений розвиток, є об'єктом поглиблених досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як В. Геєць, М. Єрмошенко, С. Ілляшенко, Б. Лундвалл, Р. Нельсон, В. Парето, Д. Сакс, Л. Федулова, К. Фрімен, Г. Чесборо, Й. Шумпетер та багато інших.

Розпочнемо нашу наукову розвідку з інвестиційної складової даної проблеми. На сьогодні знання та інноваційні процеси становляться більш поширеними і відкритими в усіх частинах Земної Кулі. Крім країн Західної Європи, Північної Америки, а також Японії, стрімко зростає роль країн Південно-Східної Азії і ще багатьох тих, які раніше оцінювалися як «третій світ», у розробці і особливо впровадженні інновацій.

Згідно теорії інноваційної системи, розвиток інновацій є результатом комплексних зв'язків між суб'єктами, який охоплює підприємства, університети й дослідницькі інститути (К. Фрімен, Б. Лундвалл).

В широкому розумінні Б. Лундвалл визначає: «Національна інноваційна система – це елементи та відношення, які взаємодіють у виробництві, поширенні і використанні нових економічно-практичних знань ... та які знаходяться всередині держави».

Теорії інновацій і економічного зростання пов'язані знаннями і людським капіталом. Методи трансферу знань продовжують вдосконалюватися. Це стосується як кодованих знань (інформація, зручна для передачі), так і некодованих («мовчазних»), що можуть передаватися тільки шляхом взаємодії

людей. Обидва види передачі знань активно використовуються в міжнародних мережах і позитивно впливають на інноваційні процеси [1-3].

Інноваційні явища все більше пов'язані з регіональним середовищем міжнародного рівня, де їх діяльність сприяє визначенню конкурентних ніш та позицій, залученню та утриманню талантів, взаємодії із зацікавленими сторонами на місцевому та міжнародному рівнях для отримання нових знань і включення в глобальну інноваційну мережу [4, с.411].

Потужний важіль, який забезпечує інноваційний розвиток – інвестиції. Недостатнє інвестування призводить до критичного зниження конкурентоспроможності, старіння основних фондів, стагнації виробництва. Необхідне забезпечення випереджаючого зростання інвестицій в економіку, особливо її реальний сектор, порівняно з темпами збільшення валового внутрішнього продукту.

Для реалізації зазначеної цілі потрібне впровадження інвестиційної стратегії країни, де будуть враховані необхідність покращення інвестиційного клімату на макrorівні, сталість і несуперечливість правової бази, стабільність економічного розвитку, лояльність соціального середовища щодо інвестицій та інше [5, с.152].

Стратегія має передбачати:

1. Створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій та їхнього використання в інноваційній структурній перебудові.

2. Мотивацію суб'єктів господарювання і населення до інвестування, спрямування капіталовкладень у пріоритетні інноваційні галузі реального сектора економіки.

3. Забезпечення умов, сприятливих для ведення підприємницької діяльності.

4. Отримання та нагромадження фінансових ресурсів.

5. Узгодження грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики з інноваційною стратегією.

6. Притягнення у реальну економіку тіньового капіталу, перекриття каналів відпливу грошей у офшорні зони.

7. Економію бюджетних коштів, зростання їхньої ролі як регулятора інвестиційного потенціалу [6, с. 86].

Повертаючись до інновацій, в економіках, які базуються на знаннях, на перший план виходять необхідність системного підходу до інноваційної політики та підвищення ролі національних інноваційних систем (НІС) як бази для проведення державної інноваційної, і взагалі економічної, політики.

Практика вимагає іншого підходу до інноваційної діяльності, відповідного глобальній та віртуально-мережевій організації бізнес-процесів. Це означає самоорганізовану взаємодію інноваторів, управлінців, фінансистів і споживачів.

За таких умов зростає роль регіональних інформаційних систем (РІС), коли регіони виступають як рівень, де інновації розвиваються найбільш ефективно через співробітництво інноваторів, кластерні системи, а також завдяки взаємодії дослідницьких інститутів.

Охарактеризовані нами тенденції мають стати прикладом для вітчизняних урядовців, науковців та представників бізнесу. Здійснення системної державної економічної політики забезпечення інноваційної національної економіки повинно виходити з таких стратегічних завдань: стимулювання новітніх технологій; відкриття можливостей для експортних поставок; створення конкурентного середовища; забезпечення відповідного макроекономічного управління; мобілізація інтелектуальних та інвестиційних ресурсів для інноваційного і науково-технологічного розвитку економіки; посилення ролі держави в управлінні інноваційними процесами; наближення України до стандартів Європейського Союзу щодо конкурентоспроможності на базі інноваційного розвитку; дотримання принципів державно-приватного партнерства [7, с.103].

Ефективне державне регулювання передбачає систематизацію і деталізацію знань, їх класифікацію, пошук закономірностей і взаємозв'язків, визначення внутрішньої ієрархії та ряд інших етапів.

Коротко охарактеризуємо деякі теоретичні і організаційні питання розвитку НІС. Теорія національних інноваційних систем виникла

на межі 80-х та 90-х років минулого століття. Значна кількість дослідників і практиків пов'язують її створення з необхідністю формування нових підходів до забезпечення ефективного економічного розвитку, як базову основу використовуючи інновації.

Велику роль у становленні теорії НІС відіграла Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), яка впровадила ряд послідовних проектів й виступила в ролі інтегратора ідей нової теорії.

Перше систематичне викладення концепції НІС пов'язано з виходом у 1988 р. колективної монографії Г. Досі, К. Фрімена і Р. Нельсона «Технічний прогрес та економічна теорія». Зазначена концепція ґрунтується на двох методологічних принципах:

- науково-технічні досягнення країни безпосередньо залежать від структурних та інституційних особливостей інноваційного середовища;

- науково-технологічні і технічні здобутки є головним чинником економічного зростання та конкурентних переваг як суб'єктів господарської діяльності, так і країн у цілому.

Розвиток НІС проходив в умовах безкомпромісної боротьби між двома наддержавами за лідерство у науково-технічній сфері. Планова економіка програла змагання і вступила на шлях ринкових перетворень. Класична ринкова економіка А. Сміта, у свою чергу, дозволила розвинутим державам зайняти провідні позиції у реалізації інноваційної політики.

Сукупність інституційних структур в інноваційній сфері країни, як уже було зазначено, об'єднується поняттям «Національна інноваційна система». Один із засновників концепції НІС К. Фрімен наголошував, що вона являє собою мережу інституціональних структур у державному та приватному секторах економіки, взаємодія яких ініціює, створює і сприяє впровадженню інновацій. Ці інститути включають організації, що відповідають за винахід та виробництво, а також дії, за допомогою яких проводиться управління на рівні окремих підприємств і держави у цілому.

Причини неефективного функціонування НІС в Україні полягають у відсутності синергетичного ефекту в діяльності інститутів влади і бізнесу,

слабкості інституційного середовища, що надає можливість отримання ресурсів для інноваційної діяльності [8, с. 92-94].

Концепція інноваційного розвитку, як теоретичне підґрунтя посилення конкурентоспроможності, потребує особливих підходу і розуміння. Це певний спосіб тлумачення та інтерпретації інновацій, задум, що визначає їхню мету.

Дослідження вимагає побудови концептуальної системи, під якою розуміється абстрактна модель контролю. За визначенням М. Мескона, модель означає представлення об'єкта, системи чи ідеї у формі, відмінній від самого об'єкта.

У зв'язку з тим, що вибір мети і засобів її досягнення – процес, який ґрунтується на знаннях і досвіді суб'єкта, формування елементів концептуальної моделі також засноване на суб'єктивному виборі з категорій, що найбільшою мірою відображають сукупність якісних характеристик, які є важливим інструментом при досягненні мети. При цьому суб'єкт управління використовує минулі напрацювання та апробовані елементи НІС [9, с. 86].

Вивчаючи досвід розвитку інноваційного виробництва в країнах Європейського Союзу, зазначимо, що головною особливістю є застосування сучасних організаційних форм інноваційної діяльності, серед яких доцільно виділити технополіси, технопарки, кластери та інші.

Технополіс являє собою: науково-промисловий комплекс, створений для розробки нових технологій, виробництва сучасної продукції на базі тісних взаємовідносин; компактно розташовані науково-виробничі структури з інфраструктурою, яка забезпечує необхідні умови для роботи та відпочинку працівників науково-дослідних і навчальних інститутів, що входять до їх складу, а також виробників продукції на базі наукомістких технологій [10].

Розрізняють такі види технополісів: конгломерати технокомплексів і наукових технопарків, метою яких є перетворення територій на високотехнологічні зони; наукові та дослідні технополіси по обслуговуванню не тільки нових, а й певний час функціонуючих організацій, що підтримують тісні зв'язки з університетами та науково-дослідними інститутами; інноваційні

центри, які допомагають розвитку нових організацій з наукоємними розробками; технополіси, що мають мережу наукоємних виробництв і організацій, але не вступають у контакти з науково-дослідними інститутами та університетами; технополіси – обслуговуючі підприємства, створені для сприяння новим інноваційним фірмам [11].

Ще однією формою розвитку інноваційних виробництв є створення технологічних парків (технопарків), під якими мається на увазі «юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи і об'єднання вкладів з метою організаційного сполучення для виконання проектів технологічних парків з впровадження наукоємних розробок та промислового випуску конкурентоспроможної на світових ринках продукції»[12].

Основними завданнями технопарків у країнах Євросоюзу виступають передача технологій у промисловість, малий і середній бізнес та перетворення знань і винаходів на технології, а технологій у комерційний продукт. В Україні викликає зацікавленість також досвід створення і роботи кластерів, особливо міжнародних. Зокрема за підтримки Департаменту міжнародного розвитку Великобританії реалізовано міжнародний проект «Розвиток приватного сектору», завдяки якому було створено кластери «Українська асоціація каменю», «Одеські вина», «Харківська асоціація виробників обладнання і машин», що в даний час продовжують діяльність.

Основні фактори, необхідні для створення кластерів у нашій країні: наявність підприємств-лідерів; зацікавленість місцевих органів влади і самоврядування щодо створення і подальшого розвитку кластеру; висококваліфіковані спеціалісти; тісні зв'язки між підприємствами і організаціями регіону; фінансове, у тому числі венчурне, забезпечення; наявність на території науково-дослідних інститутів, університетів і лабораторій [13, с. 358].

Інноваційний потенціал взаємодії України та Європейського Союзу залежить від впливу науки і новітніх технологій на посилення конкурентоспроможності в частині експорту кінцевої продукції з високою

доданою вартістю, її місця у міжнародному співтоваристві, зокрема серед пострадянських та постсоціалістичних країн. Нездатність перейти до інноваційної моделі розвитку неминуче призведе до деградації економіки, зумовить нерівноправні відносини з Євросоюзом.

Євроінтеграційне спрямування України загострює проблему посилення наших можливостей щодо розвитку економічного співробітництва з ЄС на основі ефективного використання інноваційного потенціалу.

За М. Портером, національна інноваційна спроможність означає економічний потенціал створення комерційно придатних інновацій, що визначають здатність країни виробляти і комерціалізувати новітні технології в довгостроковому періоді [14].

Вона відображає досягнутий рівень результативності, а також передумови, можливості фінансування, інноваційну політику. За оцінками експертів, сучасний інноваційний потенціал в нашій державі було сформовано в період науково-технічної революції у світовому просторі. На той час він характеризувався відносно високими показниками. За даними ЮНЕСКО, частка УРСР у світовому науково-технічному потенціалі становила майже 7% [15, с. 430-431]. На жаль, у подальшому подібні темпи розвитку було втрачено.

В інших країнах транзитивної економіки ситуація складається набагато краще. Зокрема, ми спостерігаємо стрімкий інноваційний розвиток економіки сусідньої Польщі. На першому етапі формування моделі інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку цієї країни зусилля держави і суб'єктів господарювання були спрямовані на фінансування інноваторів, які мали ідеї та виробничі ресурси, що дозволяли випускати інноваційну продукцію.

В подальшому, при стабілізації економіки, виникла можливість структурних перетворень. Основні інвестиції спрямовуються у пріоритетні галузі. Внаслідок поєднання зусиль банків і небанківських фінансових установ появляється синергетичний ефект, що стає базою для розширення інноваційного виробництва.

Держава створила сприятливі умови для розвитку малого і середнього бізнесу, включаючи пільгові оподаткування та кредитування. Експертами відзначаються успіхи Польщі у питаннях захисту інвестицій, торгової політики, кредитування, реєстрації прав власності, підписання контрактів, проведення санації підприємств.

На регіональному рівні було забезпечено ефективну діяльність цільових спеціалізованих фондів, яка включає у себе мережу інвестицій – агенцій локального розвитку, центрів підтримки бізнесу, консультаційних установ, бізнес-інкубаторів, кредитних фондів.

Взаємодія зазначених інституцій сприяє реалізації цілей регіонального розвитку щодо підтримки суб'єктів господарювання, створення середовища для інноваційного підприємництва. Крім того надаються консультативні і навчальні послуги, правові роз'яснення, посередницькі ініціативи [16].

В межах регіональних програм відбувається перерозподіл державного бюджету і фондів Євросоюзу. Інноваційний розвиток отримав сприяння за рахунок реалізації таких програм як «Людський капітал», «Розвиток східної Польщі», «Інноваційна економіка» [17]. Всі зазначені документи були включені до урядової програми «Посилення інноваційності економіки Польщі», яка спрямована на організацію науково-дослідної діяльності, інноваційний розвиток галузей промисловості.

У 2013 році Європейський інвестиційний банк прийняв рішення надати два кредити в розмірі 270 млн євро науково-дослідницьким центрам і університетам Польщі для підтримання політики зазначеної країни в інноваційній та науковій сферах.

Досвід Польщі дозволяє визначити можливість інвестування інноваційного розвитку України за рахунок:

- поєднання різних джерел фінансування;
- надання інформації щодо вітчизняних інновацій на міжнародних ринках;
- поінформованості суб'єктів бізнесу стосовно переваг інноваційного розвитку;

- розробки та реалізації програм інноваційного розвитку на різних рівнях [18, с. 11-13].

Одним з головних чинників впровадження інновацій є наявність досвідчених і висококваліфікованих наукових кадрів, до яких відносяться дослідники, техніки, допоміжний персонал та інші працівники, задіяні в основній роботі [19, с. 12].

В кінці минулого століття Україна посідала одне з перших місць у Європі за кількістю наукових співробітників, досить високим був розвиток людського потенціалу, рівень освіти населення перевищував середній показник країн Східної Європи і пострадянського простору. Проте в даний час існує стійка тенденція зменшення чисельності як науковців, так і науково-дослідницьких організацій, що виконують напрацювання й розробки прикладного, а особливо фундаментального, характеру.

Основні причини зниження чисельності науковців в Україні: відсутність перспектив реалізації ідей через економічні, матеріальні та інші чинники; розбіжність між комерційними та державними заробітними платами працівників; недостатнє поповнення установ молодими кадрами; еміграція працездатних фахівців вищої кваліфікації за кордон.

Слабо розвинуті студентська база для проходження практики, а також система післядипломної освіти, які не забезпечують безперервне оновлення працюючих членів суспільства і їх фахового рівня [20, с. 36].

Щоб Україна отримала стрімке зростання у сфері інновацій, необхідні активні дії стосовно інтеграції до європейського знанневого простору. Основні завдання, які потрібно при цьому вирішити: підвищення інноваційної культури суспільства; удосконалення державного регулювання інноваційної діяльності; покращення інфраструктури; підготовка висококваліфікованих кадрів; широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій; створення ринку інноваційної продукції; структурна перебудова національної економіки; захист інтелектуальної власності.

При достатньому розвитку інноваційних процесів виробництво стане генератором ідей, економічних і технологічних новацій [21].

Для посилення інвестування наукових процесів держава використовує: пільгове кредитування інноваційних проектів; страхування реалізації проектів; надання гарантій комерційним банкам, які здійснюють кредитування; пільгове оподаткування та інше.

В умовах скорочення бюджетного фінансування інноваційних заходів кошти спрямовуються здебільшого на фундаментальні та довгострокові прикладні дослідження, які мають загальнонаціональне значення, а також міждержавні програми і проекти.

Інші джерела фінансування:

- власні кошти суб'єктів інноваційної діяльності;
- кошти місцевих бюджетів;
- вклади юридичних і фізичних осіб;
- кошти спеціалізованих фінансово-кредитних установ.

Основні джерела фінансування в розрізі років наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Джерела фінансування інноваційної діяльності за 2010-2015рр., млн грн

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		Власних	Державного бюджету	Іноземних інвесторів	Інші джерела
2010	8 045,5	4 775,2	87,0	2 411,4	771,9
2011	14 333,9	7 585,6	149,2	56,9	6 542,2
2012	11 480,6	7 335,9	224,3	994,8	2 925,6
2013	9 562,6	6 973,4	24,7	1 253,2	1 311,3
2014	7 695,9	6 540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13 813,7	13 427,0	55,1	58,6	273,0

Джерело: [22, с. 46]

Аналіз джерел фінансування засвідчує, що сума витрат протягом останніх шести років нестабільна. У 2010 - 2011 рр. і 2014 - 2015 рр. витрати на інновації збільшувалися, натомість у 2011 - 2014 рр. відбувалося їх зменшення. За джерелами фінансування витрати на інновації в основному здійснювалися за рахунок власних коштів. Підтримка розвитку інновацій з бюджету мінімальна [22, с. 46].

Сума іноземних інвестицій, особливо за останні роки, також не вражає. Причини ситуації загальновідомі: політична і економічна нестабільність; несприятливий інвестиційний клімат; події на Сході України та інше.

Разом з тим залучення іноземних інвестицій, у порівнянні з традиційними джерелами фінансування, надає додаткові можливості, які полягають у використанні зарубіжного досвіду, доступі до новітніх технологій, розвитку підприємницького експортного потенціалу.

Зменшення протиріч між національними інтересами та іноземними інвесторами, збільшення привабливості реальної економіки позитивно вплинуть на залучення капіталу і призведуть до реалізації вітчизняного інвестиційного потенціалу.

Розглянемо стан справ з інвестуванням окремих галузей економіки у 2015 році. Провідними за обсягами залучення іноземних інвестицій виступають: промисловість – 55,4 млрд грн; сільське господарство – 17,2 млрд грн та інші. Результати залучення іноземних інвестицій в економіку України засвідчують їх нерівномірний розподіл за галузями (рис. 1.1).

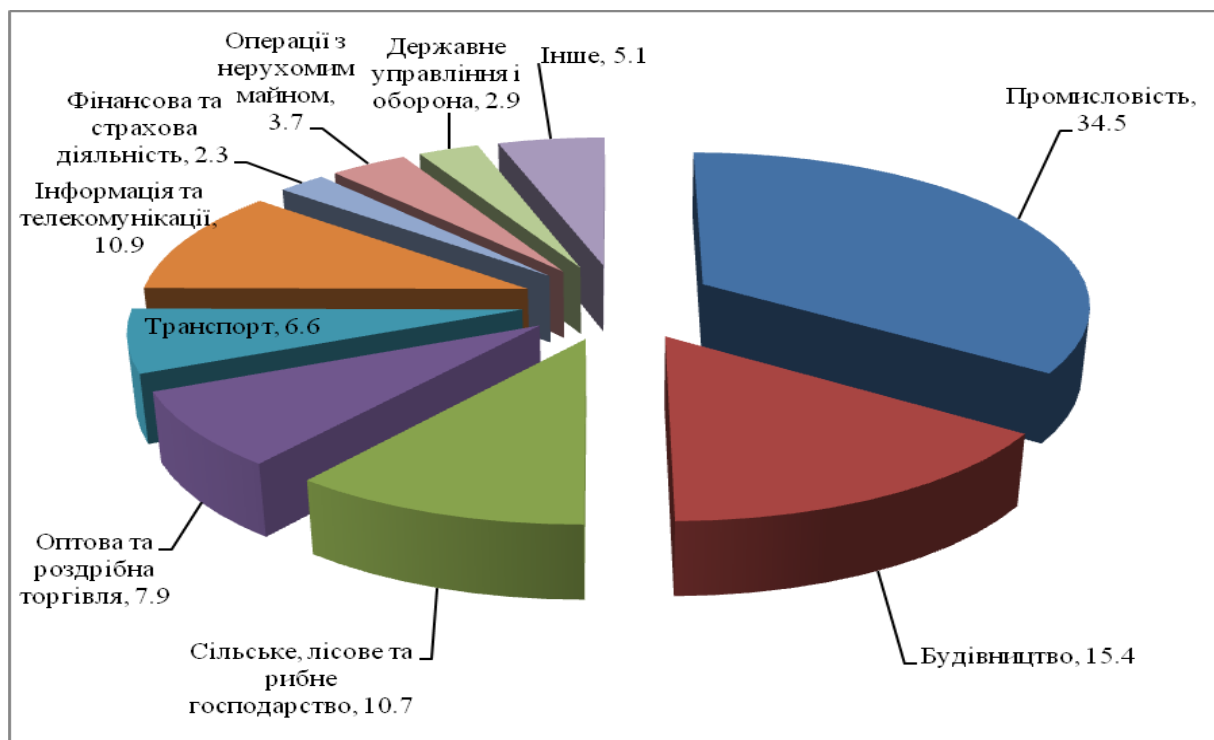

Рисунок 1.1 - Розподіл капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності (у % до загального обсягу)

Джерело: [23]

Третина іноземних інвестицій надходить у промисловість, проте фінансуються в основному низькотехнологічні галузі. Ще біля третини приходиться на іншу діяльність, необхідну для роботи господарського комплексу, але яка не може розглядатися у вигляді реального фундаменту інноваційного розвитку країни [23].

Для підвищення інвестиційної привабливості необхідно розробити орієнтовану на довгу перспективу державну стратегію залучення іноземних інвестицій, яка буде враховувати і чинники макrorівневого розвитку [24, с. 34].

Зміни інноваційного характеру дозволять вдосконалити внутрішню побудову економічної системи, досягти якісних зрушень та перейти на більш високий технологічний уклад.

Першочерговими завданнями структурної перебудови, як уже зазначалося, є формування стратегії розвитку та її реалізація. Основні складові стратегії:

1. Досягнення економічної незалежності України на основі прискореного розвитку сучасних технологічних укладів та реалізації їх конкурентних переваг.
2. Прискорений розвиток інформаційних технологій.
3. Посилення інвестиційних потоків інноваційної спрямованості.
4. Зміна структури національної економіки в напрямку соціально-економічної ефективності та конкурентоспроможності.
5. Використання принципів кластерної політики, при якій стратегічно важлива галузь повинна задавати імпульс розвитку.
6. Зменшення монопольної залежності України від імпорту деяких видів сировини, а також високотехнологічної продукції.
7. Використання інтелектуального потенціалу суспільства через розвиток людського капіталу.

Перед нашою країною стоїть задача підвищити ефективність галузей, що зорієнтовані на внутрішні ресурси, забезпечити їх прозорість і динамізм як необхідні умови інтеграції в міжнародний розподіл праці. Виробництва, які виростили під впливом протекціонізму, не в змозі задовольнити національні

потреби. Їх функціонування стикається зі все більшими труднощами внаслідок залежності від імпорту матеріалів і обладнання, обмеженості внутрішніх ринків збуту продукції.

Іншим важливим напрямом структурної політики є розробка і здійснення плану відновлення та розвитку галузей групи «Б» (легка, харчова, промисловість, виробництво споживчих товарів тривалого користування), а також машинобудування для цих галузей та сільського господарства.

Системність і плановість структурної політики перебудови економіки країни представляються життєво важливими для подальшого економічного розвитку. Тут необхідні політична воля, наявність сильних, відповідних задачам, управлінських структур, що володіють всім арсеналом засобів дії на економіку, включаючи як директивні, так і гнучкі, ринкові.

Потреба в нарощуванні індустріального і технологічного потенціалу підвищує значення інших галузей, що формують базу технічного переозброєння, зокрема модернізованих напрямків машинобудування (виробництво металообробних верстатів, обладнання та устаткування для металургійної, добувної, текстильної, харчової промисловості, тракторів та іншої сільськогосподарської техніки, різних засобів транспорту). Необхідно враховувати, що, маючи в розпорядженні великі, в порівнянні з іншими країнами, науково-технічні можливості, Україна займає провідне місце у світовому виробництві таких складних видів продукції машинобудування як підйомні крани, ковальсько-пресове обладнання, електро- і дизельні локомотиви.

Можливість галузевих зрушень на користь промисловості обмежується необхідністю розвивати інші сфери матеріального і нематеріального виробництва, відставання яких не повинно бути заповнено інтенсифікацією міжнародного обміну. Мова в першу чергу йде про аграрний сектор, де останніми роками відбуваються певні позитивні зміни.

Успіх нових технологій у АПК вирішальним чином залежить від того, наскільки вони пристосовані до місцевих, як правило унікальних, агрокліматичних та соціально-економічних умов. Вирішення цієї складної

задачі вимагає значного науково-технічного і кадрового потенціалу, відсутнього практично у всіх регіонах країни [25, с. 104].

Особливої уваги потребує розвиток наукової інфраструктури [26]. Багато в чому зазначене є наслідком скорочення бюджетного фінансування, зокрема вкрай низької оплати праці вчених.

У розвинених країнах світу склалася система розподілу функцій за загальноприйнятими центрами, вироблені принципи визначення пріоритетних напрямків досліджень, встановлено оптимальні співвідношення фундаментальних і прикладних наук.

В багатьох країнах, зокрема в Італії та Франції, державна і регіональна політики реалізуються через державні та регіональні програми. За останні роки в державах ЄС зріс пріоритет інноваційної діяльності, що розглядається як важіль економічного зростання в умовах погіршення можливостей саморозвитку капіталу.

На основі викладеного надамо схему організації та регулювання інноваційної діяльності в Україні з метою її галузевої, мережевої та регіональної активізації, розроблену у вигляді трьох взаємозалежних спрямувань (рис. 1.2).

Перший напрямок заходів пов'язаний із стабілізацією потреб України в основних видах продукції та наявністю ресурсів для їх виробництва. Другий визначає організаційно-економічні перетворення: створення технополісів, технопарків, кластерів та інше; підвищення ефективності податкової, амортизаційної, структурно-інвестиційної політики для стимулювання інноваційної діяльності; використання всіх форм власності, розукрупнення й демонополізації виробництва. Третій передбачає соціальну спрямованість інноваційної політики: кадрове забезпечення інноваційної діяльності на всіх рівнях; інтеграцію галузевих та регіональних організацій з міжнародними структурами; формування системи управління інноваційною діяльністю; зміну структури галузей, їх територіального розміщення [28, с. 137].

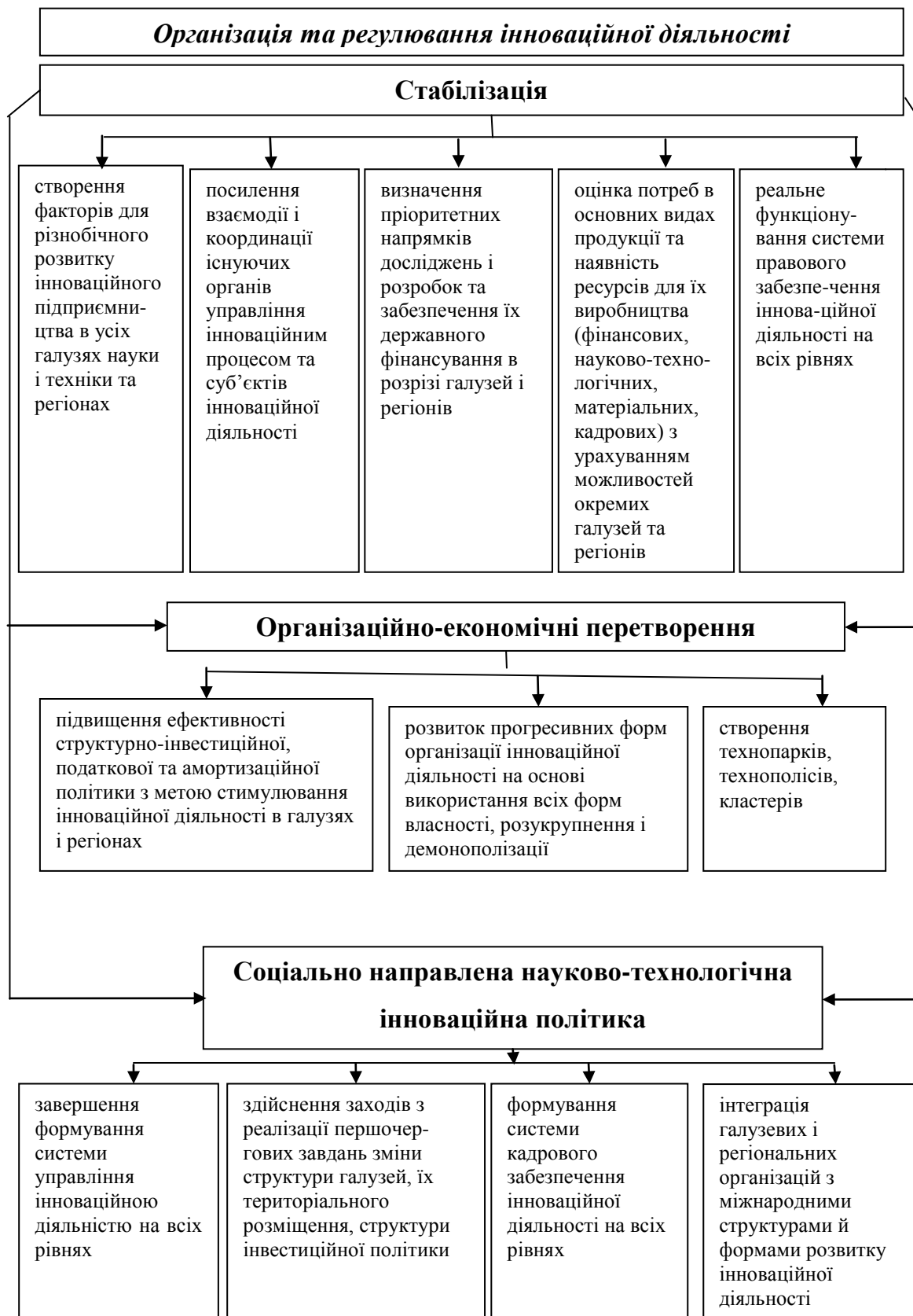

Рисунок 1.2 - Схема організації та регулювання інноваційної діяльності в

Україні

Джерело: [27, с. 136], доопрацьовано автором

Впровадження економіки інноваційного типу виходить із наслідування розвитку світової економіки і використання досвіду таких країн як Ізраїль, Китай, Республіка Корея, Фінляндія та інші, які ще 40 років тому були країнами з низьким рівнем розвитку, недостатньою науково-технічною діяльністю, експортували в основному сировину та матеріали [29]. Своїх успіхів вони досягли, розробивши і реалізувавши програми побудови економіки інноваційного типу. Причому ніяких напрацювань практично не було, на відміну від України з її великою кількістю висококваліфікованих фахівців, вчених-теоретиків, розробників і винахідників.

В процесі діяльності щодо розвитку інноваційної інфраструктури особливе місце займають такі її елементи як інформаційні і консалтингові центри, венчурні фонди, організації, що займаються підготовкою та перепідготовкою кадрів, центри трансферу технологій.

Місце інформаційних центрів у розвитку нашої держави визначено у Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», де їм відведена роль «опорних точок зростання», що посилюють фактори розвитку регіонів і галузей.

Центри трансферу технологій кваліфіковано і з використанням правової бази забезпечують комерціалізацію результатів науково-технічної діяльності при використанні бюджетних коштів за допомогою створення малих високотехнологічних підприємств та через укладання ліцензійних угод. Вони підтримують розробки, які мають комерційні перспективи, проводять патентні дослідження, охороняють ноу-хау та інтелектуальну власність, у разі порушення прав власників чи недобросовісної конкуренції надають правову допомогу.

Для надання такого виду сприяння необхідно провести наступну роботу:

- формування нормативно-правової бази для інноваційної діяльності при залученні результатів отриманих наукових досліджень до реального впровадження;

- забезпечення підтримки інноваційної діяльності і швидкої передачі результатів наукових досліджень, що у перспективі мають комерційну вигоду,

до виробництва і виходу на ринок наукоємних креативних товарів та послуг [30, с. 161].

Зарубіжні країни для визначення орієнтирів інноваційного розвитку економіки активно застосовують нейромережеве моделювання. Наприклад Швеція, яка кілька років тому вийшла на якісно новий рівень розвитку завдяки приділенню великої уваги інноваційній складовій, а на сьогоднішній день акцентує зусилля на підвищенні стандартів життя, активно застосовує нейромережеве моделювання для прогнозування галузевого та соціального розвитку країни.

Прогнозування, що на даний час проводиться в Україні на державному рівні, ґрунтується здебільшого на сценарних методах. Нейронні мережі дозволяють створювати складні залежності, а тому вони нелінійні за суттю, як і всі явища, що відбуваються в економіці та суспільстві.

Запровадженням нових методів прогнозування і розробкою прогнозів на макrorівні має займатися Національна академія наук України, яка потім, через створення програм, дає змогу відповідним міністерствам скеровувати діяльність суб'єктів господарювання на впровадження новітніх товарів, послуг і технологій.

Для України важливими є збільшення витрат на мережеве прогнозування, пошук альтернативних джерел фінансування, посилення бюджетного забезпечення інноваційного розвитку у прогнозованих напрямках. Доцільно й надалі вивчати як застосовувати досвід провідних країн Євросоюзу, що вийшли на шлях стійкого інноваційного розвитку в умовах рецесії та кризових явищ. При цьому основну увагу необхідно приділяти: пошуку чинників підвищення конкурентоспроможності, засобів збільшення обсягів інвестування у відновлення основного капіталу та розвиток освіти; вдосконаленню напрямків інноваційного розвитку на основі нейромережевої моделі прогнозування [31, с. 431].

Ринок Європейського Союзу характеризується не тільки інноваційністю товарів і послуг та їх якістю, але й високою конкуренцією виробників, що

збільшує рівень підприємницьких ризиків. Особливо це стосується нових продукції та послуг інноваційного характеру, у яких, разом з вірогідною конкурентоспроможністю, різко збільшується можливість невдачі.

В Україні ризики інвестиційно-інноваційної діяльності виникають через проблеми, пов'язані з незавершеністю економічних реформ. До них, зокрема, відноситься нелогічність бізнесу, яка проявляється в можливості отримувати надприбутки у низькотехнологічних видах діяльності завдяки низькій оплаті праці та масовим проявам тіньової економіки. Часто причиною вибору неінноваційної діяльності є ризики нестабільності ситуації, невідповідної кваліфікації персоналу, недостатнє теоретичне розроблення проблематики.

В умовах розвитку інноваційних технологій та поширення мережевої форми організації діяльності підвищується рівень конкуренції, виникають нові фактори ризику, які потребують їх оцінювання.

Для того, щоб ймовірний ризик невдачі не призводив до згортання інноваційної діяльності, потрібна розробка механізму, який передбачає захист особи, що приймає рішення, коли воно внаслідок об'єктивних причин призвело до небажаних результатів. Необхідність захисної функції ризику виправдана, оскільки якщо для інноватора ризик нормальне становище, у суспільстві має бути вироблене спокійне ставлення як до перемог, так і до поразок.

Високий рівень ризику зазвичай супроводжується прибутком від впровадження інноваційних розробок, який значно вищий від стандартного, що дає можливість подальшого розвитку інноваційного середовища. Таким чином, незважаючи на значні небезпеки від невдачі, які несуть у собі ризики інвестиційно-інноваційної діяльності, вона є джерелом посиленого економічного розвитку [32, с. 51].

Висновки

1. Теоретичні напрацювання і практична націленість сьогодення вимагають іншого підходу до інноваційної діяльності, відповідаючого

глобальній та віртуально-мережевій організації бізнес-процесів, що означають взаємодію інноваторів, управлінців, фінансистів і споживачів.

2. Потужний важіль, який забезпечує інноваційний розвиток – інвестиції. Недостатнє інвестування призводить до критичного зниження конкурентоспроможності, старіння основних фондів, стагнації виробництва.

3. Причини неефективного функціонування Національної інноваційної системи в Україні полягають у відсутності синергетичного ефекту в діяльності інститутів влади і бізнесу, слабкості інституційного середовища, що надаватиме можливість отримання ресурсів для інноваційної діяльності.

4. Взаємодія України та Європейського Союзу залежить від впливу науки і новітніх технологій на посилення конкурентоспроможності в частині експорту кінцевої продукції з великою доданою вартістю, її місця в міжнародному співробітництві, зокрема з пострадянськими і постсоціалістичними країнами.

5. Для підвищення інвестиційної привабливості та інноваційного розвитку у цілому необхідно розробити розраховану на далеку перспективу державну стратегію інвестиційно-інноваційної структурної перебудови і підвищення конкурентоспроможності.

Література

1. Schwaag Serger S. Internstionalization of Research and Innovation – new policy developments / Sylvia Schwaag Serger, Emily Wise // Contributed paper for the 2nd Conference on corporate R&D (CONCORD-2010) «Corporate R&D: An Engine for Growth, a Challenge for European Policy. Globalising Economies & Internationalization of Corporate R&D». – 2010. – 45p.

2. The Global Innovation Index 2015 [Electronic resource] / Effective Innovation Policies for Development. – Mode of access: www.globalinnovationindex.org

3. The Innovation Game [Electronic resource] // Economist. – 2015. – September. 17. – Mode of access : www.economist.com

4. Вовк С. Сучасні тенденції розвитку глобальної інноваційної економіки / С. Вовк // Журнал європейської економіки. – 2015. – № 4. – С.408-421.

5. Сілюкова С. М. Концептуальні підходи до формування та реалізації державної стратегії розвитку інвестиційного потенціалу регіонів України / С. М. Сілюкова // Інвестиції: практика і досвід. – 2014. – №5. – С. 150-153.

6. Слободянюк Н. О. Концептуальні засади удосконалення інвестиційних стратегій розвитку національної економіки та механізмів їх реалізації / Н. О. Слободянюк // Економіка та держава. – 2017. – № 5. – С. 85-88.
7. Федулова Л. І. Тенденції розвитку національних інноваційних систем: уроки для України / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 94-104.
8. Тітаренко Г. Б. Державне регулювання розвитку інноваційної системи України : теорія, методологія, практика : монографія / Г. Б. Тітаренко. – Київ : Кондор-Видавництво, 2016. – 400с.
9. Тітаренко Г. Б. Розвиток національної інноваційної системи України : монографія / Г. Б. Тітаренко ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – К. : ДП «Інформаноліт. агентство, 2013. – 439 с.
10. Технополіс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.grandars.ru/student/menedzhment/tehnopolisy-i-tehnoparki.html>
11. Технополіс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pidruchniki.com/12120124/investuvannya/>
12. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших законів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3333-15>
13. Бойко О. Світовий досвід розвитку інноваційної сфери виробництва у країнах Європейського Союзу / О. Бойко, С. Черненко // Журнал європейської економіки. – 2015. – №3. – С. 341-361.
14. Furman J. L. The determinants of national innovative capacity / J. L. Furman, E. Porter, and S. Stern // Reseach Policy. – 2002. – № 31. – P. 899-933.
15. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку : монографія / за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2011. – 703 [1]с.
16. Бабець І. Г. Інструменти підтримки інноваційних підприємств на регіональному рівні: досвід Польщі для країн-учасниць ОЧЕС [Електронний ресурс] / І. Г. Бабець. – Режим доступу : <http://mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/babec/23.pdf>
17. Skrocki A. Eurochance [Electronic resource] / A. Skrocki. – The way of access: www.vidart.com.pl/07_02/190_12.htm
18. Диба О. Фінансування інноваційного розвитку: досвід Польщі та рекомендації для України / О. Диба, Ю. Гернего // Економіст. – 2015. – №11. – С.11-14.
19. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : навч. посіб. / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 278 с.
20. Тимошенко Н.Ю. Проблеми розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності в Україні / Н. Ю. Тимошенко, В. Меньших // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 12. – С. 35-38.
21. Кукурудза І. І. Інноваційна діяльність в регіоні: стан, проблеми, перспективи / І. І. Кукурудза // Вісник економічної науки України. – 2010. – № 1. – С.67-70.

22. Антонюк А. А. Актуальні проблеми розвитку інноваційної діяльності в Україні / А. А. Антонюк, А. А. Сьомченко // Держава та регіони. Серія Економіка та підприємництво. – 2017. – № 5. – С.134-139.
23. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=-29318281>
24. Гессен А. Є. Напрями стратегічного розміщення іноземних інвестицій для забезпечення сталого розвитку економіки України / А. Є. Гессен, Є. О. Криворучко, І. В. Сидоренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 22. – С. 31-34.
25. Савченко В. Ф. Національна економіка: навч. посібник / В. Ф. Савченко. – 2-е вид. – Чернігів : Видавництво ЧДІЕУ, 2014. – 134с.
26. Aspinwall, R. (2005). Handbook for Innovation Strategy. W. 145p.
27. Штулер І. Ю. Структурно-логічна схема організації та регулювання інноваційної діяльності в сучасних умовах розвитку економіки України / І. Ю. Штулер // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 5. – С. 134-139.
28. Freeman, R. (2005). The Economics of Technological Innovations. London. 105 p.
29. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: монографія / за ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : Університетська книга, 2008. – 615 с.
30. Чубукова О. Ю. Аналіз основних тенденцій формування і напрямів розвитку інноваційної інфраструктури України / О.Ю. Чубукова // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 6. – С.160-166.
31. Юринець З. В. Нейромережеве моделювання як інструмент прогнозування інноваційного розвитку економіки України / З. В. Юринець, В. В. Круглякова // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 6. – С. 425-432.
32. Никифоров А. Є. Ризики інноваційно-інвестиційної діяльності та їх роль у розвитку економіки / А. Є. Никифоров // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С.45-49.